

С.Г. Осика*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНТИДЕМПІНГОВОГО КОДЕКСУ СОТ ТА АНТИСУБСИДИЦІЙНОГО КОДЕКСУ СОТ

У квітні 1994 року відбулося підписання “Угоди про створення СОТ”. Її інтегральною частиною були шість додатків. У Додаток 1А були включені *Угода про застосування Статті VI ГАТТ 1994* (Антидемпінговий кодекс СОТ — АДК СОТ) та *“Угода про субсидії і компенсаційні заходи”* (Антисубсидиційний кодекс СОТ — АСК СОТ).

Слід зауважити, що в юридичній літературі відсутні комплексні наукові дослідження з проблемних питань антидемпінгового та антисубсидиційного процесу на рівні СОТ відповідно до АДК СОТ та АСК СОТ.

Метою цієї публікації є порівняльне дослідження норм обох зазначених кодексів і виявлення на цій основі їх спільних та відмінних рис.

Зазначена “Угода про субсидії і компенсаційні заходи” є угодою-наступницею “Угоди про тлумачення та застосування Статей VI, XVI та XXIII ГАТТ” (Антисубсидиційний кодекс ГАТТ — АСК ГАТТ), укладеної під час Токійського раунду, яка, перш за все, тлумачить Статті VI і XVI ГАТТ та зобов’язує договірні сторони ГАТТ, що підписали цю угоду, встановити однакові умови для справляння компенсаційного мита відповідно до Статті VI ГАТТ та АСК СОТ. На відміну від АСК ГАТТ, АСК СОТ є обов’язковим для всіх членів СОТ та запроваджує однакові для всіх членів СОТ правила проведення антисубсидиційних процедур і розслідувань; визначення субсидування як правопорушення у сфері ЗЕД; застосування до такого правопорушення компенсаційних заходів.

Створення АДК СОТ відбулося на базі АДК 1979. Цей акт являє собою рамкову угоду, яка визначає загальні правила, що повинні застосовуватися у національному (федеральному) законодавстві держав-членів СОТ.

Головним чином АДК СОТ закріплює ключові принципи та процедурні норми стосовно антидемпінгових розслідувань, а також застосування антидемпінгових заходів і строків їх застосування. Ці принципи та норми повинні застосовуватися усіма членами СОТ, на відміну від практики застосування АДК 1967¹ або АДК 1979².

Щодо основних положень ГАТТ стосовно користування субсидіями, то вони знайшли свій розвиток у АСК СОТ. Їх головною метою є заборона або обмеження використання субсидій, які негативно впливають на інтереси інших членів СОТ. Проте, якщо дозволені субсидії заподіюють значну шкоду національному товаровиробнику у країні-імпорту, то правила ГАТТ СОТ дозволяють останній вжити заходів шляхом запровадження сплати компенсаційного мита щодо імпортованих поставок. АДК СОТ, який розвиває основоположні правила ГАТТ стосовно демпінгу, також дозволяє членам СОТ запровадити стягнення антидемпінгового мита у разі імпорту демпінгових товарів. Вважається, що товар є демпінговим, якщо його експортна ціна є нижчою за ціну подібного товару, що практикується у країні-експорту. Слід зауважити, що підприємство спроможне практикувати ціни більш високі на внутрішньому ринку, якщо іноземна конкуренція на такому ринку відсутня або є слабкою через застосування протекціоністських заходів.

© Осика С.Г., 2005

* народний депутат України, кандидат юридичних наук

¹ АДК 1967 — Угода про застосування Статті VI ГАТТ (Антидемпінговий кодекс ГАТТ Кеннеді-раунду).

² АДК 1979 — Угода про застосування Статті VI ГАТТ (Антидемпінговий кодекс ГАТТ Токійського раунду).

Навіть якщо експортні ціни не нижчі за ціни, що практикуються у країні-експорту, вважається, що товар є демпінговим, якщо він продається за ціною, нижчою цін продажу.

АДК СОТ та АСК СОТ дозволяють країнам стягувати додаткове мито у разі імпорту товарів, які є об'єктом недобросовісної торговельної практики. Проте країна-імпорту може встановити компенсаційне мито на субсидовані імпорتنі поставки або антидемпінгове мито на демпінгові імпорتنі поставки тільки за умови, коли такими поставками заподіюється істотна шкода національному товаровиробнику. Здебільшого розслідування, спрямовані на запровадження такого мита, повинні бути порушені на підставі скарги, поданої національним товаровиробником або від його імені, в якій стверджується, що зазначені імпорتنі поставки заподіюють йому шкоду.

У кодексах не містяться положення щодо заборони та засудження демпінгування або субсидування. Так вважається, що зниження цін на товари, що є наслідком демпінгування або субсидування, може надавати переваги для звичайних і промислових споживачів у країні-імпорту. Це і є причиною встановлення такого загального принципу: сплата антидемпінгового мита (у разі демпінгування) або компенсаційного мита (у разі субсидування) не може запроваджуватися тільки на підставі того, що товар користується пільгами від субсидування або є демпінговим.

Охарактеризуємо загальні правила і процедури, яких члени СОТ повинні дотримуватися з метою запровадження сплати антидемпінгового або компенсаційного мита.

Так, основоположне правило, що встановлюється АДК СОТ і АСК СОТ, приписує, що сплата антидемпінгового або компенсаційного мита може запроваджуватися тільки у разі, якщо у процесі розслідування та на підставі його результатів було встановлено, що: а) відбулося значне зростання демпінгового (субсидованого) імпорту або в абсолютних показниках, або стосовно виробництва чи споживання; б) мало місце значне підрізання демпінговим (субсидованим) імпортом ціни стосовно ціни подібного товару в країні-імпорту, або вплив демпінгового (субсидованого) імпорту іншим способом значною мірою знижує ціни або значною мірою перешкоджає можливому зростанню цін, яке інакше мало б місце; в) внаслідок цього була заподіяна істотна шкода або існує загроза заподіяння істотної шкоди національному товаровиробнику у країні-імпорту.

У кодексах наявність та величину "шкоди" встановлюють в одній із трьох форм: а) істотна шкода, заподіяна національному товаровиробнику; б) загроза заподіяння істотної шкоди національному товаровиробнику; в) істотне перешкодження створенню або розширенню національним товаровиробником виробництва товару, що є об'єктом розгляду.

Встановлено, що з метою визначення, чи заподіює демпінговий або субсидований імпорту шкоду національному товаровиробнику, слід брати до уваги наявні економічні фактори та показники, які впливають на становище цього товаровиробника. Крім того, аби антидемпінгове або компенсаційне мито могло бути сплаченим, повинна встановлюватися наявність причинно-наслідкового зв'язку між демпінговими або субсидованими імпортними поставками та шкодою, якої зазнає національний товаровиробник. Якщо труднощі національного товаровиробника є наслідком дії факторів таких, як *"зниження попиту на національному ринку або зміни в структурі споживання"*, і не можуть бути безпосередньо пов'язані з демпінговим або субсидованим імпортом, то запровадження антидемпінгових або компенсаційних заходів не дозволяється. Це також не дозволяється, якщо зростання обсягів імпорту негативно впливає лише на незначну кількість виробників. Сплата антидемпінгового або компенсаційного мита може запроваджуватися тільки у разі, якщо було встановлено, що імпорتنі поставки створюють певні складнощі виробникам, основні потужності яких становлять основну частину національного виробництва цих товарів.

У кодексах, які є предметом дослідження закріплено генеральну норму: якщо об'єктом розслідувань є імпорتنі поставки з кількох країн, оцінка ймовірної шкоди, яку ці імпорتنі поставки заподіюють національному товаровиробнику, повинна здійснюватися окремо по кожній країні

походження. Проте в окремих ситуаціях компетентним органам країни-імпорту дозволяється оцінювати сукупний вплив будь-яких імпорتنих поставок, які є об'єктом розслідування, з тим, щоб визначити наявність шкоди. Ця сукупна оцінка імпорту дозволяється за умов, що: а) демпінгова маржа або сума субсидії кожної країни-експорту перевищують рівень, який визначається як незначний (*de minimis*); б) загальний обсяг імпорту з кількох країн-експорту та обсяг імпорتنих поставок із кожної країни-експорту не може оцінюватися як незначний (*negligible*); в) така сукупна оцінка є обґрунтованою, враховуючи умови конкуренції між імпортними товарами та подібними національними товарами.

Порівняння правових норм стосовно застосування антидемпінгових і компенсаційних заходів дозволяє дійти висновку, що на основі Статті VI ГАТТ експерти СОТ запровадили єдині підходи до головних критеріїв справляння антидемпінгового та компенсаційного мита.

Антидемпінговий та Антисубсидійний кодекси СОТ уточнюють, окрім іншого, перелік відомостей, які заявники мають включити до їх скарги про порушення антидемпінгового або антисубсидійного розслідування, з метою обґрунтування тверджень стосовно того, що презумовані демпінгові або субсидовані імпорتنі поставки заподіюють шкоду цим заявникам.

На практиці компетентні органи країни-імпорту відхиляють значну кількість скарг, на підставі їх необґрунтованості або невідповідності встановленим критеріям. У зв'язку з тим, що просте подання скарги часто створює проблеми для членів СОТ, кодекси містять вимогу, відповідно до якої компетентні органи країни-імпорту повинні уникати оприлюднення антидемпінгових або антисубсидійних скарг до дати порушення відповідного розслідування. Проте у разі, якщо прийнято рішення про порушення такого розслідування, ці компетентні органи повинні опублікувати повідомлення про порушення розслідування, в якому подаються, поряд із іншими даними, назви країн-експорту, мотиви тверджень стосовно демпінгування або субсидування та резюме підстав, на яких ґрунтується твердження стосовно наявності шкоди.

Слід зазначити, що крім надзвичайних випадків³, антидемпінгові або антисубсидійні розслідування повинні порушуватися тільки на підставі скарги, поданої національним товаровиробником або від його імені. На додаток до цього, з метою забезпечення всіх вимог, антидемпінгова або антисубсидійна скарга може бути представлена тільки у випадку, якщо значна кількість виробників постраждала від демпінгування або субсидування. При цьому встановлюється два додаткових критерії, а саме: а) виробники, які підтримують скаргу, повинні представляти більше ніж 50 % загального обсягу виробництва подібного товару виробниками, що висловлюють підтримку скаргі або виступають проти скарги⁴; б) виробники, які підтримують скаргу, повинні представляти не менше 25 % загального обсягу виробництва подібного товару національного товаровиробника.

До дати порушення відповідного розслідування компетентні органи країни-імпорту повинні перевірити достатність підстав для обґрунтування відповідності заявника встановленим вимогам.

До порушення антидемпінгового або антисубсидійного розслідування компетентні органи країни-імпорту також зобов'язані нотифікувати уряд країни-експорту про те, що ними одержано обґрунтовану антидемпінгову або антисубсидійну скаргу. Як тільки розслідування порушується, ці органи повинні *передати відповідним органам держави-члена СОТ, що експортує товар*, повний текст письмової скарги. Крім того, АСК СОТ зобов'язує країну, що порушила антисубсидійну процедуру, проводити до дати порушення антисубсидійного розслідування консультації з урядом країни-експорту у разі, якщо вимога про порушення цього розслідування була прийнята. Вони повинні дати компетентним органам країни-імпорту можливість перевірити,

³ Уряд країни-імпорту може порушити дії з метою запровадження сплати компенсаційного або антидемпінгового мита тільки за надзвичайних обставин.

⁴ Не береться до уваги частина виробництва, що представляє виробників, які не підтримують або проти скарги.

чи країна-експорту (враховуючи відомості, представлені у скарзі щодо наслідку презюмованого субсидування для національного товаровиробника) готова змінити практику субсидування з метою досягнення прийняттого рішення.

На відміну від Антисубсидиційного кодексу СОТ, Антидемпінговий кодекс СОТ не встановлює обов'язкових вимог стосовно проведення у процесі антидемпінгової процедури консультацій між країною-імпорту та країною експорту. Відомі окремі випадки, що зафіксовані в угодах про асоціацію між ЄС та країнами Центральної Європи (Польщею, Угорщиною, Чехією), коли до порушення антидемпінгового розслідування компетентні органи країни-імпорту зобов'язані проводити консультації з урядовцями з країни-експорту⁵. Відповідно до законодавства США протягом антидемпінгової процедури проводяться публічні слухання, під час яких заінтересовані сторони подають інформацію та докази стосовно доцільності порушення антидемпінгового розслідування.

Правила кодексів передбачають, що у разі порушення розслідування імпортери та експортери презюмованого демпінгового або субсидованого товару, компетентні органи країни-експорту та інші заінтересовані сторони (наприклад, виробничі асоціації (об'єднання), виробники або експортери, які є сторонами розслідування) мають достатньо можливостей стосовно подання у письмовій або усній формі інформації та доказів, спрямованих на спростування тверджень, на яких ґрунтується скарга, а також спрямованих на захист інтересів цих заінтересованих сторін. Із цією метою кодекси вимагають, щоб: а) загальний текст скарги, де стверджується про наявність демпінгування або субсидування, був доступним будь-якому відомому експортеру та компетентним органам країни-експорту; б) докази, що подаються однією із заінтересованих сторін, швидко передавалися іншим заінтересованим сторонам; в) сторони мали право знати всі відомості (за винятком конфіденційних), які одержані у процесі розслідування компетентними органами країни-імпорту, з тим, щоб їх використати для обґрунтування своєї позиції.

Нарешті, АДК СОТ і АСК СОТ передбачають, що в антидемпінгових та антисубсидиційних розслідуваннях промислові споживачі та їх об'єднання, інтереси яких можуть постраждати, повинні мати можливість висловити свою точку зору з питання про достатність критеріїв⁶, на підставі яких передбачається стягнення мита. Ці норми дозволяють охороняти основні інтереси споживачів та їх об'єднань, якщо компетентні органи країни-імпорту у процесі розслідування вважатимуть, що національний товаровиробник вимагав застосування антидемпінгових або компенсаційних заходів виключно з протекціоністських міркувань та що запровадження справляння антидемпінгового або компенсаційного мита може спричинити необґрунтоване зростання цін.

Кодекси, надаючи експортерам право на захист їх інтересів у процесі розслідування, зобов'язують також цих експортерів співробітничати з компетентними органами країни-імпорту та подавати на їх запит будь-які відомості, які стосуються як витрат виробництва, а також інших питань. На практиці ці органи вимагають, щоб така інформація подавалась у формі відповідей на опитувальний лист протягом 30 днів від дати запиту. У випадку, якщо виробники відмовляються співробітничати або не подають у запропонований строк відомості, що запитуються, ці органи можуть приймати рішення на основі наявних відомостей.

Компетентні органи країни-імпорту, які проводять антидемпінгове або антисубсидиційне розслідування, часто проводять розслідування у країні-експорту з метою перевірки відомостей, поданих експортерами або виробниками у відповідях на опитувальний лист, або зібрання додаткової інформації, що використовується у таких розслідуваннях. Кодекси вимагають, щоб розслідування

⁵ Decision du Conseil du 25 fevrier 1992 N°92/228/CEE, relative a la conclusion par la Communaute economique europeenne de l'accord interimaire sur le commerce et les mesures d'accompagnement entre la Communaute economique europeenne et la Communaute europeenne du charbon et de l'acier, d'une part, et la Republique de Pologne, d'autre part. — JO du 30.04.1992 L114. — p.6-9.

⁶ Такими критеріями є наявність демпінгу або субсидування, шкоди та причинно-наслідкового зв'язку між демпінгом і шкодою або між субсидуванням і шкодою.

у країні-експорту здійснювались тільки за згодою відповідних виробників або експортерів і тільки у разі, якщо уряд країни-експорту не заперечує проти цього.

Проаналізуємо загальні юридично-технічні принципи і норми, які передбачені кодексами, і стосуються розрахунків унітарної субсидії та демпінгової маржі, попередніх антидемпінгових або компенсаційних заходів, цінкових зобов'язань та інші.

Так, методи, які використовуються компетентними органами країни-імпорту для розрахунку унітарної субсидії, якою користується виробник товару або демпінгової маржі, можуть мати значний вплив на величину компенсаційного або антидемпінгового мита, яке повинно бути сплачено імпортером. Ось чому АДК СОТ і АСК СОТ встановлюють деякі головні принципи, якими ці компетентні органи повинні керуватися з метою здійснення таких розрахунків.

Так, АСК СОТ вимагає, аби нормативно-правові акти відповідної держави-члена СОТ щодо застосування зазначеного кодексу СОТ закріплювали методи, що використовуються її компетентними органами для розрахунку унітарної субсидії, якою користується виробник товару. Крім цього, з метою гарантування транспарентності, СОТ домагається зобов'язати такі органи пояснити, яким чином ними було встановлено наявність субсидії, використовуючи методологію, що встановлюється законодавством країни-імпорту.

Слід зазначити, що АДК СОТ і АСК СОТ передбачають, що величина антидемпінгового або компенсаційного мита повинна визначатися окремо для кожного експортера або виробника. Внаслідок цього величина особливого мита, що підлягає сплаті, може змінюватися у кожного експортера залежно від суми субсидії або демпінгової маржі. Проте відповідні органи країни-імпорту можуть визначити величину особливого мита на підставі вибіркових методів, якщо кількість експортерів чи виробників є значною і в результаті чого розрахунок індивідуальної демпінгової маржі або індивідуальної суми субсидії для кожного з цих експортерів чи виробників неможливо здійснити.

Кодекси регламентують застосування попередніх антидемпінгових і компенсаційних заходів у формі сплати коштів на депозит митних органів, якщо компетентні органи країни-імпорту вважатимуть такі заходи *“необхідними для запобігання заподіяння шкоди у процесі розслідування”*. Проте такі попередні заходи можуть застосовуватися тільки після того, коли ці компетентні органи здійснили попереднє позитивне визначення наявності демпінгу або субсидування та наявності шкоди. Якщо за остаточним рішенням встановлюється антидемпінгове (компенсаційне) мито та величина такого мита є більшою ніж кошти, що знаходяться на депозиті, то різниця між цими величинами не може вимагатися від імпортера. У іншому випадку імпортер має право на повернення різниці між цими величинами.

Експортери можуть уникнути запровадження сплати антидемпінгового (компенсаційного) мита шляхом прийняття зобов'язань стосовно підвищення їх експортних цін. Це можливо за умови, що компетентні органи країни-імпорту прийняли позитивні правові визначення про наявність демпінгування (субсидування) та шкоди.

Часто у процесі попередніх етапів антидемпінгових (антисубсидійних) розслідувань відповідні органи країни-імпорту констатують про неможливість встановлення наявності шкоди через те, що демпінгова маржа або обсяги імпорту є незначними. В АДК СОТ визначається, що скарга повинна у стислі строки відхилитися, а розслідування припинитися без застосування антидемпінгових заходів, якщо: а) демпінгова маржа є мінімальною, тобто нижчою 2 % (стосовно експортної ціни); б) обсяг імпорту, що надходить із країни, яка є об'єктом розгляду, є нижчим 3 % загального обсягу імпорту подібного товару з країни-імпорту. Проте це правило не застосовується, якщо сукупна частка країн, індивідуальні частки яких є нижчими 3 %, перевищує 7 % обсягів імпорту, який є об'єктом розслідування; в) шкода є незначною.

В АСК СОТ передбачається, що компетентні органи країни-імпорту повинні припинити розслідування без застосування компенсаційних заходів у випадку, коли: а) товар імпортується з

країни, що розвивається (якщо сума субсидії вважається незначною (менше 1 %); обсяг субсидованого імпорту або шкоди є незначним); б) товар імпортується з країни, що розвивається (якщо рівень субсидування, що надається, не перевищує 2 % *ad valorem*; обсяги імпорту, що користуються пільгами від субсидування, є нижчими 4 % загального обсягу імпорту подібного товару з країни-імпорту, але це правило не застосовується, якщо сукупна частка країн, індивідуальні частки яких є нижчими 4 %, перевищують 9 % загальних обсягів імпорту, який є об'єктом розслідування).

У контексті дослідження загальних для двох кодексів методологічних правил важливо також зазначити, що після завершення розслідувань уряди держав-членів СОТ повинні ретельно вивчити, чи слід на додаток до звичайного мита справляти особливе мито, навіть якщо «*всі належні умови були виконані*». Крім того, цими кодексами підтримується запровадження стягнення ставки особливого мита, меншої, ніж демпінгова маржа або сума субсидії. У випадку, коли встановлюється, що імпорتنі поставки, які є демпінговими або субсидованими, заподіюють шкоду національному товаровиробнику, компетентним органам країни-імпорту належить вирішити, чи: а) величина мита дорівнює або менша демпінгової маржі чи суми субсидії; б) менша за величину демпінгової маржі або за суму субсидії ставка мита (антидемпінгового або компенсаційного) є достатньою для усунення шкоди, що заподіюється національному товаровиробнику; в) ця менша ставка антидемпінгового або компенсаційного мита є прийнятною для усунення шкоди, що заподіюється національному товаровиробнику.

Досліджувані кодекси передбачають, що розслідування повинні бути завершеними протягом одного року, але не пізніше 18 місяців від дати їх порушення. До дати прийняття остаточного рішення компетентні органи країни-імпорту повинні надати інформацію заінтересованим сторонам про основні факти, на підставі яких буде ґрунтуватися рішення про застосування остаточного антидемпінгового або компенсаційного мита.

Дані акти містять вимогу про періодичний перегляд чинних антидемпінгових або компенсаційних заходів (у формі запровадження сплати мита або цінових зобов'язань). Такі перегляди повинні здійснюватися компетентними органами країни-імпорту за їх власною ініціативою або на запит будь-якої зацікавленої сторони. Якщо такі перегляди призводять до правових висновків стосовно того, що антидемпінгові або компенсаційні заходи є необґрунтованими, то ці заходи повинні припинитися. Крім цього, в АДК СОТ і АСК СОТ є положення стосовно так званого «автоматичного» закінчення строку застосування антидемпінгових або компенсаційних заходів, згідно з яким будь-яке рішення про застосування таких заходів втрачає чинність через п'ять років від дати їх застосування, за винятком, коли перегляд рішень дозволяє визначити, що за відсутності цих заходів заподіяння демпінгування та шкоди продовжуватиметься або поновиться. Перегляди, що проводяться з цього приводу, повинні порушуватися до дати закінчення строку застосування антидемпінгових або компенсаційних заходів, а також повинні, як правило, закінчуватися протягом року після їх порушення.

Відповідно до кодексів, головною формою відповідальності за здійснення демпінгового і субсидованого імпорту та заподіяння шкоди національному товаровиробнику країни-імпорту є застосування антидемпінгових і компенсаційних заходів. Ці заходи оформлюються, як правило, у сплату антидемпінгового та компенсаційного мита. Відповідно до АДК СОТ і АСК СОТ запровадження сплати антидемпінгового і компенсаційного мита має одночасно антиконкурентний та компенсуючий аспекти. Тобто, воно сплачується не усіма імпортерами, а тільки тими, що ввозять товар, який є об'єктом застосування антидемпінгових і компенсаційних заходів. Водночас суми цього мита адресуються до держбюджету країни-імпорту. Очевидним є те, що антидемпінгові та компенсаційні заходи спрямовані переважно проти виробників країни-експорту, тому що практично неможливо обмежити продаж товару шляхом обмеження дій трейдерів, які можуть трансформуватися в інші фірми, змінити номенклатуру тощо.